

ZUID-AFRIKANUMMER

SUCCULENTA

Nederlandse Vereniging
van Liefhebbers van Cactussen
en andere Vetplanten

1952

No. 2

Voorzitter: A. F. H. BUINING, „Hohorst”, Hamersveld (Utrecht)

Secretaresse: Mevr. J. GRULLEMANS-VAN BERGHEM, Hereweg 19, Lisse.

Penningmeester: G. D. DUURSMA, „Vijversburg”, Rijperkerk (Fr.)
Postgiro no. 133550.

Redactie: A. J. A. UITEWAAL, Alex. Boersstraat 25hs, Amsterdam.

Voor Uw planten en bloemen heeft U alle zorg en liefhebberij.

De voeding van planten en bloemen heeft grote invloed op de groei en bloei.

Daarom is het belangrijk dat U er zeker van kunt zijn dat het plantenvoedsel van de POKONFABRIEK 100 % safe is.

POKON voor al Uw Kamer- en Kasplanten gedurende de groei- en bloeitijd.

flessen van 50 gram	100 gram	Pond	Kg
35 cent	55 cent	f 2,—	f 3,50

KORRELMEST voor de tuin

verkrijgbaar in aardige en handige STROOIDOZEN waardoor regelmatige verdeling mogelijk is en verbranding wordt voorkomen.

1 kg	3 kg
80 cent	f 2,25

En dan

CHRYSAL, het NIEUWE preparaat dat

S N I J B L O E M E N langer goed houdt.

Thans in geheel nieuwe verpakkingen in Aluminium folie.

25 gram	50 gram	100 gram	750 gram in bus
35 cent	60 cent	f 1,10	f 5,—

Vul het Chrysalwater dat opgezogen wordt met Chrysalwater bij. Het Chrysalwater blijft dan werkzaam en hoeft niet ververs te worden,

HET BLIJFT WEL 1 à 2 MAANDEN HELDER EN REUKVRIJ.

H. P. BENDIEN

Pokon-, Korrelmest- en Chrysalfabriek

N A A R D E N

Nederlandse Vereniging
van Liefhebbers van Cactussen
en andere Vetplanten

SUCCULENTA

De eerste nederzetting in Zuid-Afrika

Het is een goede gedachte dat Succulenta in dit jaar bijzondere aandacht wil wijden aan Jan van Riebeeck, nu het 300 jaar geleden is, dat deze pionier in Zuid-Afrika een werk begon, dat zich door diens persoonlijke aanleg en vooruitziende blik ook op biologisch terrein bewoog.

Het verversingsstation dat aan de Kaap de Goede Hoop werd opgericht diende te beschikken over een groententuin, m.a.w. het kweken van allerlei voor de consumptie geschikte gewassen moest ter hand genomen worden. De commandeur Jan van Riebeeck leidde, evenals de bouw van het fort, ook persoonlijk de keuze der zaden en de teelt van granen en druiven. In zijn Dagverhaal, dat behouden bleef, doet hij verslag van de wederwaardigheden en de moeizaam bereikte resultaten. Zijn Kaapse Hoveniers Almanak, die nadere o.m. biologisch interessante bijzonderheden gaf, is helaas verloren, maar „die Tuine” en Kirstenbosch bewaren de herinnering aan de eerste Kaapse plantentuin.

Op plantkundig gebied zien wij van Riebeeck bezig als pionier, als de beproever van zaden en methoden, als warm belangstellende tevens, zodat wij wel mogen aannemen dat hij ook belangstelling gehad heeft voor inheemse succulenten. Zijn streven moest wegens de commerciële opzet van de O. I. Compagnie een bij uitstek praktisch karakter dragen, doch de wijze waarop het uitgevoerd werd, het persoonlijke stempel dat hij op zijn werk drukte mag leiden tot de conclusie dat van Riebeeck beschouwd kan worden als de grondlegger voor de wetenschappelijke bestudering van de biologie in Zuid-Afrika. Bovendien heeft zijn liefde tot de Kaapse flora stimulerende invloed gehad op komende geslachten. Juist daarom is een herdenking van Jan van Riebeeck in Succulenta niet alleen op haar plaats, doch ook een erkenning van dankbaarheid.

J. H. Broekman,
Secr. Ned. Zuid-Afrik. Vereniging.

Jan van Riebeeck

Het feit, dat Jan van Riebeeck op 6 April 1652, dus 300 jaren geleden, de Tafel Baai binnen zeilde om aan de Kaap de Goede Hoop een nederzetting te stichten, wordt dit jaar zowel in Z.-Afrika als in Nederland in vele kringen feestelijk herdacht.

Is deze geschiedkundige gebeurtenis

JOH. ANTHONISZ VAN RIEBEECK (1618-1677)
(Rijksmuseum)

ook voor Succulenta aanleiding er bijzondere aandacht te schenken? Zeer zeker, hetgeen al voldoende blijkt uit de inleidende woorden, die de secretaris van de Nederlands Zuid-Afrikaanse Vereniging zo vriendelijk was voor ons te willen schrijven. De belangstelling van van Riebeeck voor landen tuinbouw was ongetwijfeld een erfenis van zijn geboortestad Culemborg. Hij vond het „een lust om aen te sien” als de groenten het in de tuin goed deden en wanneer de eerste bloemkool aan de Kaap rijp is, schrijft hij daar vol geestdrift over.

De landing van van Riebeeck aan de Kaap betekende onder meer het aanvangspunt van een serieuze botanische exploitatie van het nog onbekende Afrikaanse binnenland, dat later — hetgeen voor ons vooral van bijzonder belang is — van alle delen der wereld niet alleen het rijkste vetplantengebied bleek te zijn, maar tevens het gebied, waar deze groep succulenten tot haar hoogste ontwikkeling is gekomen.

Behoort de liefde tot de levende natuur en haar voortbrengselen, hetzij uit onze eigen omgeving, hetzij van verre streken, niet tot een van de schoonste en edelste genoegens die ons op deze aarde beschoren zijn? Behalve voor ons, succulentenliefhebbers in het bijzonder, zijn de Zuidafrikaanse „Vet-

plante” voor ongeteld velen tot een bron van dagelijks genoeg, van rustige en leerzame ontspanning geworden.

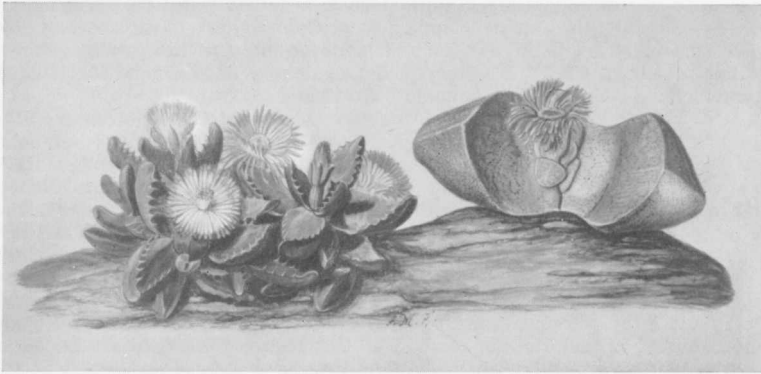
Al zijn de verhoudingen, de banden, die Nederland met Zuid-Afrika binden in deze drie eeuwen in vele opzichten gewijzigd, in cultureel opzicht bleef de band bestaan en deze werd in de laatste jaren weer veel sterker. Ook onze liefhebberij heeft een culturele achtergrond. Onze erkenning gaat dan ook in het bijzonder uit naar hen, die in Zuid-Afrika onze goede zaak op zo welwillende en belangloze wijze ondersteunen en bevorderen.

A. J. A. Uitewaal.

Geschiedenis

door A. J. A. Uitewaal.

De geschiedenis van de ontdekking van de Kaap, het Zuidwestelijke punt van Afrika, het zwarte werelddeel zoals het in de vorige eeuw nog vaak werd genoemd, dateert uit de 15e eeuw. De Portugese wereldreiziger Bartholomeus Diaz, die de onbekende Westkust van Afrika steeds Zuidelijker aftastte, omzeilde op een goede — of kwade — dag in een flinke storm de Zuidelijke punt van Afrika, dreef Oost- en daarna weer Noordwaarts om in de buurt van de huidige Mossel Baai te landen (1487). Op de terugweg ontdekte hij de Kaap, die hij Cabo Tormen-

Reproductie uit band VII van originele platencollectie „Hort. Medic. Amstel”. Links Faucaria, rechts Pleiospilos.

toso, de Stormkaap noemde. Een ander niet minder bekend Portugees ontdekkingsreiziger, Vasco da Gama, omzeilde eveneens de Zuidelijkste punt van Afrika, voer langs de Zuidkust ver Oostwaarts en kreeg toen land in zicht dat hij Natal noemde (1497); in 1499, op de terugreis van Indië, voer hij opnieuw langs de Kaap. De eerste Europeaan, die de heden zo bekende Tafel Baai binnen zeilde was Antonio de Saldanha. Hij is ook de eerste Europeaan geweest die de grote, vlakke rots, die de baai afsluit beklommen heeft en deze de naam Tafelberg heeft gegeven.

De eerste Europeaan van wie we weten dat hij in Z.-Afrika, en wel aan de Kaap, planten verzamelde en tekeningen daarvan naar Europa heeft gezonden was Justus Heurnius (geb. Leiden 1587). Terwijl het schip „Gouda” verse proviand innam, maakte Heurnius, die zendeling was, van de gelegenheid gebruik de Tafelberg te beklimmen en — hoewel hij geen plantkundige was — een aantal hem interessant voorkomende planten te verzamelen (1624). Van deze planten maakte hij tekeningen, die later door Johannes Boddaeus a Stapel in een van verklaringen voorziene uitgave van de botanische werken van Theophrastus werden gepubliceerd (1644). Onder deze tekeningen bevond zich de eerste afbeelding van de bekende *Stapelia variegata*; de geslachtsnaam werd door Linnaeus gegeven ter ere van van Stapel, koopman te Amsterdam, de ontdekker van de plant werd over het hoofd gezien! Eerst later (1802), toen het oude geslacht *Stapelia* in enkele geslachten werd verdeeld, kreeg een van deze de naam *Huernia*, waarbij ongelukkig genoeg de naam van Heurnius verkeerd werd gespeld. Een van de eerste plantkundigen die planten aan de Kaap verzamelde was Paul Hermann (later Professor aan de Universiteit te Leiden), die door de regering in staat werd gesteld een grote, wetenschappelijke reis naar Ceylon te ondernemen. In 1672 vertrokken bracht hij zowel op de heen- als op de terugreis enige tijd aan de Kaap door. Zijn *Catalogus Plantarum Africanarum* werd later door Burman als eerste bijlage aan diens *Thesaurus Zeylanicus* (1737) toegevoegd.

Voor ons is de geschiedenis van Zuid-Afrika van belang, nadat de Hollanders er onder Jan van Riebeeck voet aan wal zetten, omdat van die tijd af de historie van de blootlegging van deze streken vrijwel op de voet te volgen is. Dat dit mogelijk is, danken wij aan de opdracht van de bewindhebbers aan hun ondergeschikten om dagboeken, z.g. dagregisters of journaals aan te leggen. In deze dagboeken zijn talloze gegevens te vinden over velerlei gebeurtenissen, inbegrepen instructies en rapporten van de leiders van expedities die het binnenland onderzochten. Kopieën van de dagregisters van belangrijke tochten, zoals die onder Jan van Riebeeck, Olaf Bergh, Schrijver, Oldenland en Simon van der Stel zijn in de loop der jaren zowel in de oorspronkelijke als in de Engelse taal verschenen. In de eerste tien jaren na de nederzetting strekten deze binnenlandse ontdekkingsreizen zich alle min of meer Noordwaarts uit, de tochten van de daaropvolgende tien jaren gingen hoofdzakelijk Oostwaarts. Volgens de instructies van de Heeren XVII moesten op deze tochten ook planten verzameld worden en zo mogelijk tevens worden beschreven.

Sommige auteurs hebben van deze dagboeken gebruik gemaakt om na te vorsen

welke de juiste of vermoedelijke vindplaatsen zijn geweest van de verzamelde planten die in de eerste tuin aan de Kaap, de z.g. Compagnie's Tuin, werden ondergebracht. De pogingen van G. W. Reynolds, de auteur van het prachtige werk *The Aloes of South Africa* (1950), die juist in dat opzicht zulk een goed werk heeft verricht, mogen vrij goed geslaagd genoemd worden.

Van veel belang voor de plantenliefhebber is natuurlijk de geschiedenis van de eerste plantentuin in die dagen aan de Kaap gesticht en voor ons is het belangrijk te weten welke succulenten deze tuin hebben gesierd. Een tamelijk gedetailleerde beschrijving van de Compagnie's Tuin vóór 1700 geeft de Franse pater Jezuïet Guy Tachard, die in opdracht van koning Lodewijk XIV voor het doen van wetenschappelijke, vooral astronomische waarnemingen naar Indië en China reisde*). Tal van geschiedkundige gegevens, benevens een opsomming van een groot aantal der aldaar gekweekte planten, zijn te vinden in het interessante werk van Peter Kolbe, Naukeurige en uitvoerige Beschrijving van de Kaap de Goede Hoop, A'dam 1727. De in dit werk voorkomende plantenlijst bevat een 28-tal Aloë's (waaronder ook Haworthia's), verschillende Stapelia's, Cotyledons, Euphorbia's benevens nog enkele andere succulente planten.

Het verheugt ons te kunnen vermelden, dat kort geleden een werkje over deze tuin, geschreven door onze oud-secretaresse Mej. Mia C. Karsten verschenen is. Ongetwijfeld bevat het veel gegevens die voor ons, succulentenliefhebbers, van belang zijn.

Het zal niemand verwonderen, dat de meeste van deze voor de oude wereld nog volkomen nieuwe gewassen het eerst hun weg vonden naar de plantentuinen van de Republiek der Verenigde Nederlanden, nl. de plantentuin te Leiden en de botanische tuin te Amsterdam, toen nog „d'Artsenyhoff" geheten. Van de in de laatstgenoemde tuin aangekomen of veelal uit zaad opgekweekte gewassen werden destijds op kosten van de stad Amsterdam — burgemeester was toen de bekende kunstbeschermer Nicolaas Witsen — door kunstenaars in natuurlijke kleuren op perkament geschildeerde afbeeldingen vervaardigd. Deze prachtige platen, negen foliobanden in kalfsleder gebonden met op de deksels in verguld opschrift „Hortus Medicus Amstelodamensis", worden nog heden ten dage als een der kostbaarste schatten van de Hortus Botanicus in een glazen schrijn bewaard. Een deel van deze platen heeft gediend als voorbeeld voor de kopergravures in de werken van de beide Commelin's. Het zou interessant zijn om van dit prachtige werk een catalogus samen te stellen; band VII bevat b.v. de afbeeldingen van ruim dertig — veelal niet gepubliceerde — struikvormige Mesems, die men heden in onze verzamelingen weinig of niet meer zal aantreffen.

„*Mesembryanthemum bellidiflorum* & *Micans flore phoeniceo, filamentis atris*, Mort. Elth. tab. 189 fig. 233, tab. 215 fig. 282". Reprod. uit platencollectie Hort. Med. Amst. band VII.

Eigenlijk moet het ons wel verwonderen, dat Nederland van zo vele planten uit Zuid-Afrika de primeur had terwijl de Portugezen daar veel vroeger aan wal zijn gegaan; van publicaties van Zuid-afrikaanse planten in Portugese werken van die tijd is ons althans niets bekend. Wat hiervan de oorzaak geweest mag zijn? Misschien hadden de planten in Portugal en Spanje niet die belangstelling van de medische wereld als bij ons. Waarschijnlijk heeft ook het voor Nederland toen zo rijke tijdperk daartoe bijgedragen, men leefde immers in wat nu de Gouden Eeuw genoemd wordt. Rijke kooplieden die de wereldzeeën bevoeren stapelden schatten op schatten tengevolge van hun winstgevend bedrijf. De geldovervloed deed een ware verzamelwoede in zwang komen, de mode van rariteitenkabinetten ontstond. Merkwaardigerwijze lag deze verzamelwoede op natuurhistorisch gebied.

De best gesitueerden, die zich het bezit van een vaak uitgestrekte buitenplaats konden veroorloven, legden collecties van zeldzame, exotische gewassen aan. Munting de oudere, te Groningen, besteedde zijn ganse bezit aan zijn exotische tuin. Vanzelfsprekend kwam dit alles de wetenschap ten goede. De rijke Clifford overschaduwde alle verzamelaars door zijn prachtige verzamelingen op zijn buitengoed De Hartekamp (nabij Bennebroek); de jonge Linnaeus, die hij van de Amsterdamse hoogleraar Burman „in ruil” had verkregen voor een prachtig plaatwerk, was blij daar korten tijd gast te zijn en beschreef planten uit die tuin („Hortus Cliffortianus”) over welke hij zo in verrukking kwam, dat hij verklaarde niet te weten, in welke wereld hij geraakt was!

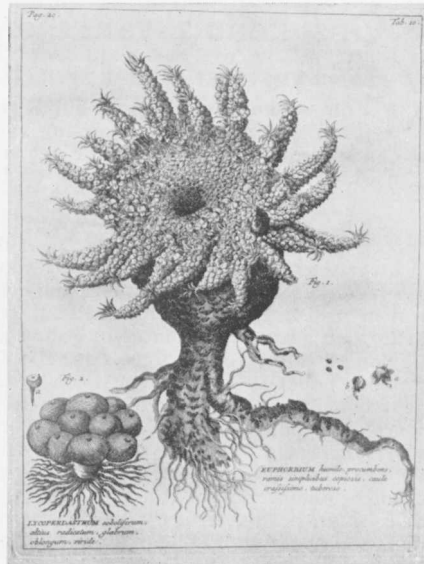
In een stukje fragmentarische geschiedenis als dit artikel beoogt te zijn, is het niet mogelijk een, ware het ook maar kort overzicht te geven van de geleidelijke ontsluiting van het binnenland van Zuid-Afrika en in verband daarmee de toename van de kennis der Zuidafrikaanse flora. Met slechts enkele beknopte algemeenheden - voor zover voor de succulentieliefhebber van belang - willen wij dit artikeltje besluiten.

Als eerste werk, dat uitsluitend succulente planten behandelde, publiceerde Richard Bradley in 1716 zijn *History of Succulent Plants*; dit werk bevat 50 platen met beschrijvingen van planten, waarvan verreweg het grootste deel van Zuidafrikaanse oorsprong is. Werken van latere auteurs als Burman, Haworth, De Candolle, Salm-Dyck, N. E. Brown, Marloth, Berger, White, Deyer en Sloane, om slechts enkele voor de hand liggende namen te noemen, zijn de serieuze succulentieliefhebbers overbekend. Thunberg, Masson, Bowie, Ecklon, Zeyher, Dinter, het zijn slechts enkele namen van bekende verzamelaars. Het is feitelijk moeilijk een keus te doen uit het grote aantal der vroegere en tegenwoordige verzamelaars. Wanneer we van deze laatste slechts de heer H. Herre noemen, is dat niet alleen omdat hij een der ijverigste verzamelaars van „Vetplante” is, maar ook omdat er bij ons verschillende liefhebbers zijn, die aan hem veel en vaak waardevol materiaal te danken hebben. Zijn bekendste verzameltochten waren hoofdzakelijk Noordwaarts gericht, naar Namaqualand en het Richtersveld.

De doorsnee liefhebber hoort en leest het liefst over oudere, hem langer bekende succulenten, waaraan hij gehecht is en die hij bij voorkeur kweekt. Deze planten zijn trouwens óók eens zeldzaam geweest. Toch menen wij dat de import van en de kennismaking met nieuwe soorten de beste stimulans is om de belangstelling voor onze liefhebberij gaande te houden. In de bewerking van de toevloed van nieuw materiaal in de laatste jaren bestaat evenwel enige achterstand. Daardoor zal het kunnen gebeuren, dat planten algemeen in cultuur komen alvorens ze benaamd zijn. Latere bewerkers komen dan voor de moeilijke vraag te staan, of ze inderdaad met originele planten te doen hebben en welke de oorspronkelijke vindplaatsen zijn geweest.

Veel, zeer veel is er sinds de dagen, dat Jan van Riebeeck in Zuid-Afrika voet aan wal zette, veranderd. Bijna ontelbaar is het aantal succulente planten van de meest uiteenlopende vormen, dat Zuid-Afrika sindsdien aan ons heeft geopenbaard. De schoonheid van de natuur, van het Zuidafrikaanse landschap, van de succulenten in het bijzonder en de sensatie van een nieuwe vondst, dat alles heeft tot op de dag van heden zijn bijzondere bekoring behouden en heeft zelfs aan aantrekkingskracht gewonnen.

(Reproducties van de schrijver).

Reprod. uit Burman's „Decades”, voorstellende *Euphorbia pugniformis* en een der eerste afbeeldingen van een ultrasucculente Mesem.

*) Guy Tachard, Reis na Siam; A'dam 1687.

Ons kennis van die Mesembryanthemaceae

deur H. Herre.

Met die aankoms van Jan van Riebeeck aan die Kaap op 6de April 1652 het ook die plantkundige navorsing van die Suid-Afrikaanse plante begin. Dit kon nie anders nie. Die Kommandeur het self nooit Tafelberg beklim nie, maar hy het 'n noukeurige studie van sy bome en bosse gemaak, want dit was noodsaaklik in verband met sy werk.

Jan van Riebeeck self en sy tuiniere het natuurlyk in die begin ander werk genoeg gehad om die nedersetting en die nuwe tuin in die gang te kry. Omtrent 'n kwart-eeu later het die eerste plantkundige in die Kaap aan wal gestap. Hy was die mediese doktor van die Oos-Indiese Kompanjie in Ceylon Paul Hermann wat in 1646 in Halle a. S. (Duitsland) gebore, vroeg Holland-toe gekom en daar ook in Leyden gestudeer en later in Padua gepromoveer het. Hy was 1672 op die reis na Ceylon en 1679 op die terugreis aan die Kaap en het hier heelwat versamel. Vetplante was ook onder sy buit so wel wie aasblomme as ook Mesembryanthemum-soorte wat deur hom Ficoideae of „vygies” genoem is en wel volgens die vrugte van die eetbare soorte wat ons vandag „Carpobrotus” noem en wat eintlik heeltemal enig van se soort onder die Mesembryanthemum staan. Paul Hermann is 1678 as Professor vir Plantkunde aan die Universiteit van Leyden aangestel en word as „een van die grootste plantkundiges van sy eeu” aangesien. Hy het 1695, eers 49 jaar oud, in Leyden gesterf en dis veral hy wat later saam met sy dissipel Oldenland groot roem in Europa verwerf het deur die herbarium-materiaal wat hulle in die Kaap versamel

De beroemde Karrooport, waardeur almal die ou plantkundiges soos b.v. Auge, Lichtenstein, Thunberg, Burchell getrek het. Dis omtrent 40 mijle van Ceres.

het. In Suid-Afrika sien ons altyd in C. P. Thunberg die „Vader van die Suid-Afrikaanse Plantkunde”, maar ewe goed sal ons Paul Hermann daarvoor kon gekies het, want hy was reeds 100 jare voor Thunberg hard besig om aan die Kaap plante te versamel. Hy was ook een van die eerstes wat levende plante van die Kaap na Holland gebring het en daarvoor gesorg het dat in Leyden se Hortus tussen 1680 en 1687 'n broeikas gebou is waarin hierdie plante gekweek kon word.

Omdat daar gedurende die laaste 15 jaar reeds zo goeie boeke oor die Suid-Afrikaanse Stapelieae, Euphorbia en Aloë gepubliseer is, sal ek hier net ingaan op die vygies of Mesembryanthemum en vertel hoe hulle sedert die landing van Jan van Riebeeck bekend geword het, want ons mis nog altyd 'n omvattende boek omtrent hulle, wat gelyk sal staan met die bogenoemde werke. Dis te hoopes dat die boek van Prof. Dr. G. Schwantes in Kiel gepubliseer kan word om hierdie leemte aan te vul, maar totnogtoe het nog altyd die nodige geld makeer om dit die lig te laat sien.

Soos reeds meegedeel, het Hermann hierdie plante *Ficoides* genoem of soos hy dit gestel het: „*Ficus Aizoides Africana*” omdat hy die eetbare vrugte van die bogenoemde soorte met die van *Opuntia (Ficus indica)* vergelyk het. In Engeland word dit vandag nog „fig-marigold” genoem. Volgens die katalogus van plante in die *Hortus van Leyden* deur *Florens Schuyt* (1619—1669) was daar in 1668 net een *Mesembryanthemum*-soort bekend, waarvan die identiteit nie meer vasgestel kan word nie. Dis beskrywe as: *Aster Aizoides promontorii bonae spei*. Onder *Paul Hermann* het daar in 1687 'n geïllustreerde katalogus van die plante in die *Hortus van Leyden* verskyn waarin twaalf soorte van *Mesembryanthemum* genoem word. Die volgende se identiteit is vasgestel: *Carpanthea pomeridiana*, *Carpobrotus acinaciformis*, *Carp. aequilaterale*, *Carp. edulis*, *Erepsia serrata*, *Glottiphyllum difforme*, *Lampranthus glaucus*, *Mesembryanthemum nodiflorum*, *Trichodiadema barbatum*.

Aldus het die Suid-Afrikaanse plante mettertyd in Holland bekend geword. Meeste van hulle is natuurlik van saad gekweek. In daardie dae het amper niemand Holland verlaat nie, sonder dat hy tevore gevra is om plante, wortels, saad ens. aan te stuur.

Vanaf 1692/93 tot sy dood toe in 1697 was *Heinrich Bernhard Oldenland* onder die Kommandeur *Simon van der Stel* die baastuinier van die Kaapse tuine. Hy was 1663 in Lübeck gebore en was die eerste van die baastuiniers wie 'n wetenskaplike opleiding gehad het, want hy het onder *Prof. Paul Hermann* 3 jare medisyne in Leyden gestudeer. Hy en sy opvolger *Jan Hartog* het op dieselfde boot Kaap-toe gekom. Hy het heelwat herbarium materiaal bymekaar gemaak en ook saad Holland-toe gestuur. *Prof. Hermann* het ook saadjies van vygies van hom gekry. *Jan Hartog*, die broeder van die destydse *Hortulanus van Leyden*, was tot 1715 die baastuinier van die Kaapse tuine en het daarna weer na Holland teruggekeer. Hy het onder die Gouverneur *W. A. van der Stel* (1699-1707) gewerk, in wie se opdrag hy gedurig plante, sade ens. na Holland gestuur het, waaronder natuurlik ook *Mesembryanthemum* sade. Hij het ook heelwat reise na die binneland onderneem en wel meestal saam met ekspediesies wat uitgestuur is om vee te gaan koop. Deur die kolleksies van *Hermann*, *Oldenland* en *Hartog* het die pragtige flora van die Kaap eers in Europa bekend geword, sodat later nog *Linnaeus* oor die paar dae wat *Hermann* aan die Kaap vertoef het die volgende geskryf het: „...hierdie land van die Kaap de Goede Hope in die verste uithoek van Afrika waar nog nooit 'n plantkundige iets versamel het nie, Oh, Here, hoe veel, hoe rare en hoe pragtige plante was daar nie wat hulle op daardie enigste dag voor *Hermann* sy oë vertoon het! In 'n paar dae het *Hermann* alleen meer nuwe Afrikaanse plante versamel as al die plantkundiges saam wat voor hom op die aarde was!” Volgens die plantkundige *A. Sparman* het die groot *Linnaeus* dikwels gekla, „dat hy gedurende sy leeftyd oor niks meer spyt gehad het nie, as die geleentheid wat hy gehad het, om 'n reis na die Kaap te onderneem, van die hand te wys.”

Elkeen wie in plantkunde geïnteresseer was, het dus Holland-toe gegaan om die pragtige plante van die Kaap, Oos-Indië en elders te sien en dus het ook die geleerde en ryk koopman *Jacob Breyne* (= *Breynius*; 1637-1697) van *Danzig* na *Holland* gegaan en het daar ook ons vygies leer ken en gevind, dat almal wat hy daar gesien het gedurende die middagstyd hul blomme oop gehad het. Aldus het hy in sy *Prodomus* van 1689 die geslagsnaam „*Mesembryanthemum*” vir hulle gegee en *Linnaeus* het dit later vanuit *Dillenius* sy „*Hortus Elthamensis*” (1737) oorgeeneem. Hierdie naam is seker meer doeltreffend vir die hele geslag as „*Ficoideae*”, hoewel ons vandag natuurlik weet dat daar ook vygies is wat gedurende die aand en selfs in die nag blom..

Mettertyd het dan benewens die struikagtig groeiende en die op die grond kruipende vygies ook die hoogsukkulente soorte bekend geword, omdat dit vir herbarium-doeleindes nie geskik was nie, is dit ook meestal oor die hoof gesien. Eerst teen die einde van die 18de eeu het meer daarvan bekend geword, veral nadat die groot plantkundige soos: *C. P. Thunberg*, *E. Masson*, *A. Sparman*, *J. Burchell* ens. dit self in die veld gevind het. So is b.v. *Lithops turbiniformis*, die eerste *Lithops* wat gevind is, in September 1811 deur *J. Burchell* gevind toe hy in die buurt van *Prieska* agter sy ossewa aangestap het en 'n pragtige klippe wou opstel, wat tot sy verbasing vasgegroei en dus 'n plantjie was.

Die geskiedenis van die introduksie van die *Mesembryanthemum* soorte het soos volg aangegaan: *Hermann* het reeds 23 soorte geken. *Linnaeus* onderskei in sy „*Species plantarum*” (1753) 35 soorte, *Aiton* in sy „*Hortus Kewensis*” (1789)

70 soorte en in die herdruk daarvan in 1811 is dit reeds 175 soorte wat almal in hierdie beroemde tuin gekweek is. H a w o r t h noem in sy „Revisiones Plantarum Succulentarum” (1821) reeds 310 soorte, terwyl in die „Index Kewensis” (1895) 375 soorte genoem word. A. B e r g e r onderskei in sy boek „Mesembryanthemen und Portulacaceen” (1908) omtrent 320 soorte. Toe het die motorkar gekom wat die plantkundiges en liefhebbers in staat gestel het om maklik by die woonplekke van ons plante in die droë dele van Suid-Afrika te kom en dus is sedert die einde van die eerste wêreldoorlog (1918) die getal na omtrent 3000 opgeskuif wat in omtrent 110 geslagte verdeel is. Omtrent 40 van hulle bevat net één soort en onder hulle word meestal die eenaardigste vorme van almal gekry, maar daar is ook geslagte wat oor 100 soorte tel. By ver die meeste van almal bevat die geslag Ruschia wat omtrent 300 soorte tel.

Die geografiese verdeling is besonder interessant, want die meeste soorte, veral die struikagtige en op die grond kruipende soorte is in die Suidwestelike Kaap-Provinsie tuis, waar die

Eerw. G. Meyer (Steinkopf) by 'n besonder groot botterboom (*Cotyledon paniculata*) nabij Stinkfontein (Richtersveld).

meeste reëns val, terwyl die hoogsukkulente vorme in die Karroo, Namakwaland, Boesmanland en Suidwes-Afrika inheems is. Hierdie plante lyk soms eenaardig, want hul liggaampies is dikwels keël- of keogelvormig en sit somtyds geheel en al in die grond sodat net die boonste gedeelte uitkyk, wat somtyds bo plat en deurskynend is, aldus 'n venstertjie vorm waardeur die lig kan inkom soos b.v. by Lithops, Ophthalmophyllum, sommige Conophytum ens. Ander soorte boots weer die klippies van hul omgewing na soos b.v. Didymaotus, Pleiospilos en ander soorte, ter-

wyl 'n derde soort die struktuur van die klippe naboots soos b.v. Aloinopsis in Titanopsis die van die kalkklippe. Hierdie nabootsings word „mimikrie” genoem. In die dele van Suid-Afrika waar hierdie plante groei, reënt dit maar min, 200 mm en dikwels heelwat minder. Dis ook nie die laë reënval alleen wat hierdie hoogsukkulente vorms het laat ontstaan nie, maar meestal die onreëlmatigheid van die reëns, want in sommige jare val daar glad nie reëns nie, terwyl in ander jare weer baie meer reëns val as wat die deursnee is. Bly dit baie jare droog, sterf ook die Mesembryanthemum-soorte en moet later vanuit saad weer aanteel. In die Namib van Suidwes-Afrika kry die plante gereëld die mis vanuit die see en dis hier, waar die plante dan nie moet doodgaan nie, maar oud kan word. Aldus kry ons hier Conophytum- en Lithops-plante wat 50-100 jaar en meer oud is.

Soos die kaktusse van die Nuwe Wêreld meestal net daar versprei is, so gaan dit ook met ons vygies. Hulle groei veral in Suid-Afrika en min soorte groei in Angola, Noord-Afrika, Persië, Arabië, langs die Middellandse See, as ook op die Kanariese Eilande, op Reunion en St. Helena. Baie min groei langs die kuste van Kalifornië en Chile, in Australië, Tasmanië en Nu-Seeland. Dis net uitsonderings op die reëel. Die Euphorbia-soorte is in vergelyk daarmee taamlik gelyk oor die Ou en die Nuwe Wêreld verdeel.

Die grond is vir die verspreiding van die vygies minder belangrik. Daar is natuurlik soorte wat in sand wil groei of in kalk, selfs soutgrond is gewild, maar die reënval is vir hulle van meer belang as die grond.

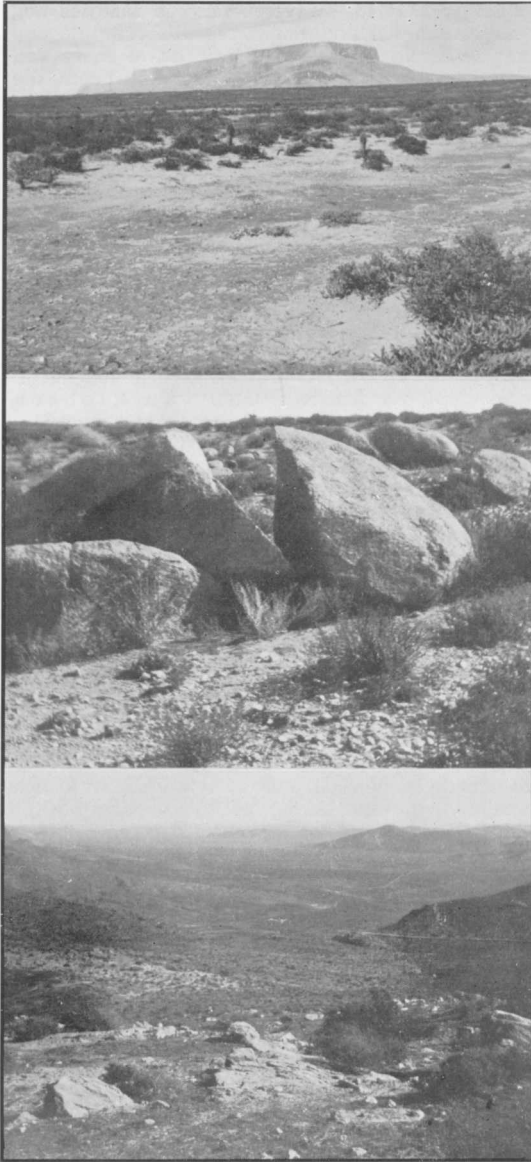
Om dit met sukses te kweek moet 'n mens weet of dit 'n soort is wat gedurende die somer groei of in die winter, want die rustyd moet stiptelik ingehou word anders sal die plante mettertyd dood gaan. Gedurende die rustyd vorm die plante dikwels 'n witagtige huidjie rondom die liggaampie. Dis niks anders nie as die ou huid waarin die plant almal die stowwe getranspoteer het wat dit wil kwynt raak omdat dit

nutteloos of self skadelik geword het. Onder hierdie droë huid vorm die plant dan 'n nuwe liggaampie en as die tyd daar is, bars die ou huid oop en die nuwe liggaampie groei uit. Die ou huid verweer dan en word deur die wind, reëns ens. weggedra. Die oopbars is heeltemal onafhankelik van die reëns maar gebeur volgens die

stand van die son waarvoor die plante baie gevoelig is. Die bin-neland van Suid-Afrika en Suidwes-Afrika, Boesmanland en die hele oostelike gedeelte van ons land behoort aan die somerreëngedebied, terwyl die Kaap, Namakwaland, die Namib en die westelike gedeelte van die Karroo aan die winterreën-streek behoort. In laasgenoemde deel is ook die pragtige, eenjarige vygies tuis soos die bekende „buckbay-vygie” (*Dorotheanthus bellidiformis* en sy basters) as ook *Carpanthea pomeridiana* met sy pragtige, groot, geel blomme wat net gedurende die namiddag oop is. Hierdie twee soorte wat net soos ander somerblomme gekweek kan word, het reeds vroegtydig in Holland bekend geword en is vandag nog in die Kaapse tuine baie bemind.

Die vygies blom gewoonlik kort nadat die rustyd oor is en die blomme skitter soos sy en almal die blomkleure buite blou word gekry. Dikwels verdwyn die plante geheel en al onder die blomme en wie dit in die veld eens gesien het, sal dit nooit weer vergeet nie. Dit kan nie deur ander plants oortref word nie, want meer en mooier blomme is daar nie.

Dis nie net die blomme nie wat by die vygies interessant is, maar ook die doosvrugte, want dis higroskopies d.w.s. dit open en sluit as dit nat word of uitdroog, want die saadjies het na die reëns 'n goeie kans om te ontkiem en verder te groei. Die meganisme van die oopgaan en sluit van die doosvrugte word deur die sogenoemde kiele bewerkstellig wat onder die mikroskoop baie op 'n akkordeon lyk en dit werk ook so, want sodra daar water op die droë doosvrug kom, word dit dadelik deur die kiele opgesuig en dit vul die hele binenste gedeelte vinnig uit en die enkele selle waarvan dit gemaak is, word groter en groter net op dieselfde manier op die 'n mens 'n akkordeon uitmekaar trek en dus lug

Bovenaan: landskap met die berg Matsikama, 'n groot tafelberg naby van Rhynsdorp; twee plante van *Euph. fasciculata* in die voorgrond. — Midden: landskap in Klein Boesmanland met 'n klip wat op *Pleiospilos bolusii* lyk, vir wat die Amerikaners „splitted rock” noem. Is die naam nie goed gekies? Onderaan: landskap naby Steinkopf vanaf die pashoogte na Anenous toe. Onder is die pad na Port Nolloth duidelik te sien. Regter kant toe trek 'n mens die berge in as hy Richtersveld toe wil gaan.

laat inkom. Daardeur swel die kiel op en die doosvrug gaat oop. Oor die algemeen kan hierdie meganisme dikwels werk voordat dit ingee wat natuurlik uiteindelik gebeur. Die getal vrughokke wissel by die vygies van 4 tot 24, meestal is dit 5-hokkig. Die doosvrugte verskil heelwat in hul binne dele. Daar is sommige wat reeds in 'n ligte reën oopgaan en almal die saadjies los. Om dit te keer word by ander soorte oor die saadhokke ter beskerming 'n huidjie gevorm, die selvlerke, waardeur die saadjies eers kan uitvloei as daar swarder reëns val. Om die uitvloei van die saadjies nog moeiliker te maak, vorm sekere soorte buitendien nog 'n swelsel wat voor die oop saadhokkie geplaas is en wat dus eers saad laat uitkom as daar heelwat reëns val, sodat meestal eers met die verweer van die doosvrug, wat tot 3 jaar kan neem, die laaste saadjies vrygestel word. Die saadjies kan nog na jare ontkiem en meeste van hulle ontkiem die beste na twee of drie jaar. Daar is ook doosvrugte wat net as dit ryp en dus droog word, oop gaan en nooit weer sluit nie soos b.v. by *Erepsia*, *Semnanthe* ens. Ook die meer primitiewe tyepe soos b.v. *Apatesia*, *Conicosia*, *Saphesia* ens. werk so. Nog 'n ander soort doosvrugte val geheel en al uitmekaar as dit ryp word, sodat die enkele dele daarvan saam met die saadjies deur die wind versprei word, soos dit b.v. bij *Hymenogyne* en *Herrea* die geval is. Baie mooi is die doosvrugte van *Argyroderma*, *Cheiridopsis* en *Titanopsis* en hulle wys in die oop doosvrug pragtige kleurskakeringe van silwer-oor goud- en amberkleurig tot bruin en amper swart gaan. Hierdie doosvrugte behoort juweliers en kunstenaars aan te moedig om dit vir sekere ontwerpe te gebruik soos b.v. vir kante en versierings as ook vir borsspelde ens.

Ons sien aldus watter interessante familie die vygies is en dit vorm tog net 'n klein deeltjie van wat ons leer ken het deur die daad van *Jan van Riebeeck* en sy mense. Die prente wat saam met hierdie bydrag gewys word en wat gedeeltes ook die woonplekke van ons vygies is, wys wir almal watter uitgestrekte land Suid-Afrika is.*) Hoë berge en groot vlaktes, wissel of met watervalle en woestyn wat toe is onder sand en klippe ens. Dis net goed dat van *Riebeeck* en sy helpers nie daarvan geweet het nie, anders zou dit hulle miskien ontmoedig het om hierdie land wat vandag as 'n sub-kontinent beskou word, binne te trek en dit oop te maak vir die westelike beskawing. Dit was 'n groot taak en die eerste jare wys, volgens van *Riebeeck* se dagboeke, duidelik hoe moeilik dit somtyds gegaan het met die mense wat daar dig bymekaar in die klein fortjie van hout en grond opgerig, het moet lewe. Dikwels het die kos amper opgeraak en storms, reëns, kou weer en hitte, as ook wilde diere het gehelp om die lewe dikwels ondraaglik te maak, maar stoer het hulle volhard en op die ou end ook geseëvier. Was dit vir die mans in daardie ruwe tyd alreeds swaar om so te lewe, hoeveel swarder moet dit tog vir die vrouens gewees het, wat hul lieflike tuiste in die vaderland verlaat het om hier vir hul mans te gaan help! In die eerste plek moet hier die vrou van die Kommandeur: *Maria van Riebeeck* genoem word, wat onder daardie moeilike omstandighede die lewe geskenk het aan 'n seuntjie (die tweede seun), wat later in Oos-Indië so 'n hoë rang beklee het. Dis verblydend om te verneem dat die Hollandse Regering besluit het om vir die groot „Poort van Afrika” wat in die gebied van die Kaapstad se hawe eendag sal verrys, die brons-standbeeld van *Maria van Riebeeck* te skenk en daarmee die stil heldedaad van haar en haar susters destyds aan die Kaap te eer!

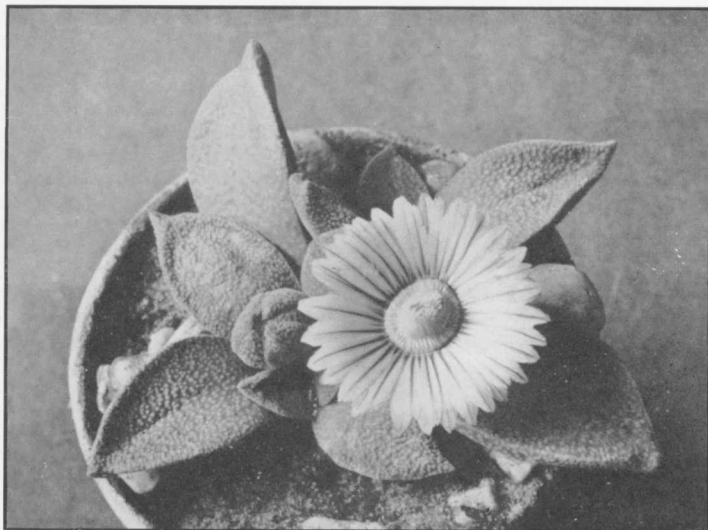
*) Van de 25 ons door de schrijver gezonden foto's hebben wij er helaas maar enkele kunnen plaatsen.
Red.)

Nananthus rubrolineatus (N. E. Br.) Schwant.

door Dr. H. W. de Boer.

Er zijn weinig geslachten in de familie der Mesembryanthemaceae die zo dikwijls op de helling zijn geweest en waarbij zoveel is veranderd, als het geslacht *Nananthus*. Men heeft er een tweetal soorten, die vroeger tot het geslacht *Titanopsis* werden gerekend nl *T. crassipes* en *T. luckhoffii* aan toegevoegd en er een aantal soorten van afgescheiden, welke zijn geplaatst in 2 andere geslachten, n.l. het geslacht *Rabiea* (8 soorten) en het geslacht *Aistocaulon*, vroeger *Acaulon* genoemd (1 soort). Aan de andere kant werden weer 19 soorten, welke voorheen tot het thans opgeheven geslacht *Aloinopsis* behoorden, op grond van de bouw van het zaadkapsel bij het geslacht *Nananthus* ondergebracht.

Ten dele zijn deze veranderingen ook voor de gewone Mesemliëfhebber wel begrijpelijk. Zo is bijv. de bloem van de Mesems, welke thans tot het geslacht *Rabiea* behoren, geheel anders van bouw dan de bloem van *Nananthus*soorten. De bloem-

*Nananthus
rubrolineatus*
foto: Korevaar.

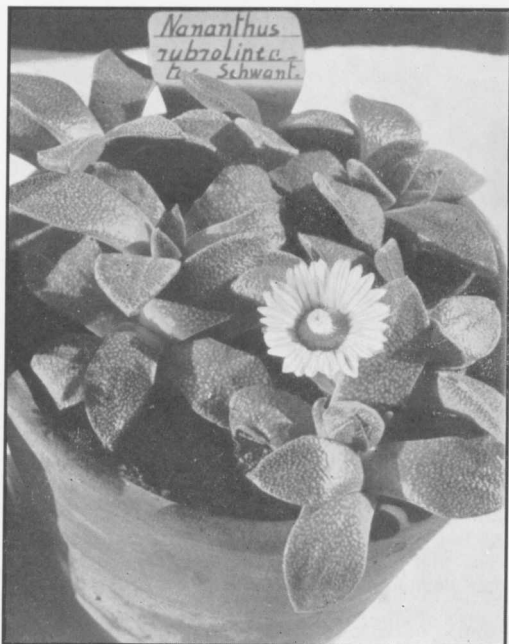
bladen van een Rabieasoort staan nl. in alle richtingen, terwijl bij het geslacht *Nananthus* de bloembladen in één vlak, als een schotel, zijn gerangschikt.

Het verschil tussen de geslachten *Titanopsis*, *Nananthus* en *Aistocaulon* is veel minder opvallend en berust voornamelijk op de kapselbouw, het aantal vakjes of hokken daarin en het al of niet aanwezig zijn van waaivormige plaatjes of dekseltjes.

De *Nananthus*soorten — er behoren thans nog 17 soorten tot dit geslacht — zijn meer dan de moeite waard om door de Mesemliefhebber te worden gekweekt; zij

eisen een goed doorlatende bodem, bladgrond met wat zand en grint en, met het oog op de vrij lange, vlezige wortel, een diepe pot. Ze hebben haar groeiperiode hoofdzakelijk in de herfst; men verplant dus bij voorkeur niet in het voorjaar, doch in de nazomer. De bloemen verschijnen bij de meeste soorten vrij laat in het najaar en de planten vragen dan wat kunstmatige warmte om de bloemen goed tot ontplooiing te brengen. Men denke er overigens aan, dat deze in de herfst groeiende en laat in het najaar bloeiende planten in de zomer weinig water nodig hebben, doch in de herfst en zonodig nog in de eerste winterse maand, door zeer voorzichtig water geven aan de groei moeten worden gehouden.

Nananthus rubrolineatus (syn. *Aloinopsis dyeri*; *Aistocaulon dyeri*) heeft dof grijsgroene, soms purper getinte, in rozetten staande bladen die dicht bezet zijn met enigszins verheven, witte stippen; de bloemen zijn zittend en geel van kleur, de bloembladen vertonen een rode middenstreep (*rubrolineatus*); de meeldraden zijn kegelvormig aaneengesloten.

Nan. rubrolineatus, bloeiend in December.
foto: Dr. de Boer.

Aloë's

door A. J. A. Uitewaal.

Aloë's nemen in sommige streken van Zuid-Afrika een overheersende plaats in het landschapsbeeld in. Er is bijna geen district, dat niet zijn karakteristieke Aloë heeft; voor het Kaapse landschap is het *A. ferox*, een 2 à 3, soms 5 m hoge stamvormige soort, die met haar fraaie, kandelabervormige, scharlakenrode, soms oranje-rode bloeiwijze vaak een dominerende figuur is. Uit een schrijven van Mej. Karsten (onze oud-secretaresse) d.d. Juli '47 herinneren we ons het volgende: „Van Aloë's gesproken: op mijn reis van Kaapstad hierheen (Grahamstown) zag ik op de berghellingen honderden Aloëplanten. Jammer genoeg was het niet het bloeiseizoen. Wat moet dat een schouwspel zijn, wanneer al die planten met

Aloe Africana humilis foliis ex albo et viridi variegatis. — Reprod. van *Aloe variegata* uit *Commelin Plant rar.* (1706).
reprod.: Uitewaal.

gloeiend rode of gele bloemtrossen zijn getooid!" Levendig kunnen we ons voorstellen, dat de Aloë's de pioniers, die niet lang na de landing van Jan van Riebeeck in 1652 hun eerste tochten naar het binnenland van Z.-Afrika ondernamen moeten zijn opgevallen en het is daarom niet te verwonderen, dat van de aldaar ontdekte, nieuwe planten die naar Europa werden gezonden de Aloë's een belangrijk deel uitmaakten.

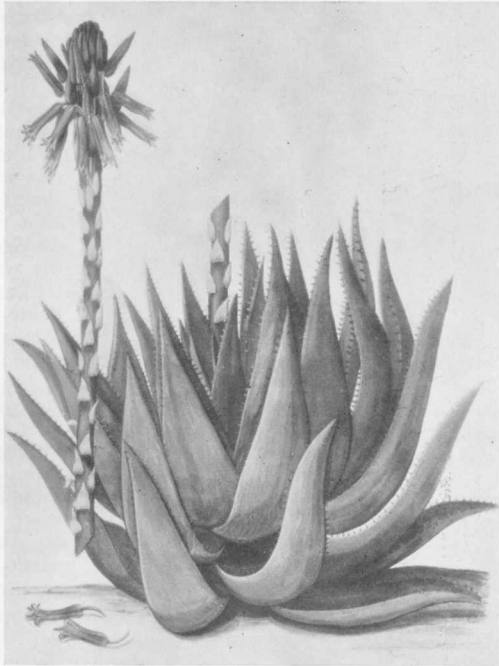
Aloë's, alhoewel niet van Zuidafrikaanse oorsprong, waren overigens al in oude tijden bekend. Daarbij dienen we in aanmerking te nemen dat in tijden vóór Linnaeus, die het geslacht *Aloe* nauwer begrensde, over dit geslacht een ruime opvatting heerste die voornamelijk op kenmerken van de habitus berustte. Planten met

langwerpige of lancetvormige, vlezige bladeren werden vaak bij Aloe ondergebracht zodat planten als Agave, Sansevieria, Dracena, Kniphofia, zelfs Ananas toentertijd als Aloë werden beschreven. In de Bijbel wordt op enkele plaatsen van de Aloë reeds gewag gemaakt. Dit waren evenwel geen Aloë's in de huidige betekenis, maar naar alle waarschijnlijkheid werd hieronder een product verstaan van een gummiboom (*Aquilaria agallochum*) die in Judea groeit; een vrij hoge boom, waarvan het kostbare hout geurig is. De Grieken in de vierde eeuw vóór Christus kenden Aloë als een medicinaal product van Aloëplanten van het eiland Socotra. Deze Aloë is niet *A. succotrina* Lem. die van Kaapse oorsprong is. Waarschijnlijk heeft geen enkele Aloë zo'n verwarde synonymie als juist deze soort.

Een der oudste publicaties met een afbeelding van een „echte” Aloë is van *Dodonaeus* in *Stirpium Historiae* 1583, deze Aloë is evenwel niet van Zuidafrikaanse origine, maar is *A. vera* L., die van de Canarische en Kaap Verdische Eilanden afkomstig is, verder verwilderd groeit in het Middellandse Zeegebied en door de Spanjaarden indertijd naar Amerika is overgebracht en daar nu wijd verspreid voorkomt.

Hoewel bijna een halve eeuw vóór *Jan van Riebeeck* in 1652 in Z.-Afrika voet aan wal zette, enkele Kaapse gewassen in Europa werden gekweekt — *Clusius* geeft waarschijnlijk de eerste afbeelding van een Kaapse plant n.l. een *Protea*, in 1605 — waren daarbij geen Aloë's. De eerste afbeeldingen van Zuidafrikaanse Aloë's zijn van *Père Tachard*, die in 1685 op reis naar Siam de Kaap aanded. In diens reisverhaal, *Second Voyage du Père Tachard*, 1689, waarvan een Franse en een Nederlandse editie zijn verschenen, vinden we twee Aloë's afgebeeld. De ene is *Aloe variegata*, nu algemeen bekend, de andere is *A. melanacantha*, een aparte soort, de enige Aloë met grote, ver uitstekende zwarte tanden op kiel en randen van de bladeren. Deze afbeeldingen zijn gemaakt naar tekeningen van een zekere *Claudius*, die *Olaf Bergh* op diens tochten naar het binnenland (1682-1683) vergezelde; *Tachard* vertelt in zijn reisverhaal deze en enkele andere tekeningen van *Claudius* te hebben gekregen.

Tegen het einde van de 17e eeuw waren in Europa reeds verschillende Aloë's in cultuur. Het is, wat dit geslacht betreft, een van de bekendste, geschiedkundige feiten dat in „d'Artsenijhoff” te Amsterdam omstreeks 1700 een twintigtal „Aloë's” werden gekweekt, die door de beide *Commelin's* zijn beschreven en afgebeeld. *Jan Commelin* geeft in *Horti Medici Amstelodamensis*, deel I, 1679 twee afbeeldingen; de ene, t. 48 is *A. succotrina*, de andere, t. 95, is geen Aloë maar een *Draceana*. *Dl II* van hetzelfde werk door *Caspar Commelin* bewerkt, geeft afbeeldingen van vijf Aloë's, nl.: fig. 3 *A. plicatilis*, fig. 5 *A. saponaria*, fig. 12 is waarschijnlijk *A. glauca*, fig. 13 toont een soort, die niet thuis te brengen is, fig. 14 is *A. arborescens*. De eerste twee en de laatstgenoemde waren de eerste afbeeldingen van die soorten. In *Praeludia Botanica* 1703, een vaak aangehaald werk van *C. Commelin*, zijn negen afbeeldingen van Aloë's te vinden, nl. van de volgende soorten: fig. 17 *A. commixta*, fig. 18 *A. africana*, fig. 19-20 *A. ferox*, fig. 21-22 *A. brevifolia* var., fig. 24 *A. glauca*,

Reprod. van de originele, gekleurde plaat van *Aloe glauca* (fig. 24, *Commelin Prael.*) getekend door *Maria Moninck*.

reprod.: Uitewaal

fig. 26 *A. humilis* en fig. 28 *A. variegata*. Met uitzondering van de laatste zijn de overige planten hier voor het eerst afgebeeld. In zijn *Plantae Rariores* 1706 (herdrukt 1715) heeft C. Commelin enkele der genoemde tekeningen opnieuw opgenomen maar nu ook met afbeeldingen van de bloeiwijze. De omschrijvende Latijnse benamingen van deze platen zijn dezelfde als van Oldenland in diens „Kruid-Boek”; Oldenland kweekte deze planten in de Compagnie's Tuin aan de Kaap, vanwaar ze naar de Amsterdamse tuinen waren verzonden. Terloops zij nog vermeld, dat onder het twintigtal „Aloë's,” die in 1700 in de Hortus Botanicus werden gekweekt, zich ook enkele *Haworthia's* en *Gasteria's* bevonden.

Van de in 1700 in „d'Artsenijhoff” gekweekte planten zijn *A. variegata* en *A. arborescens* heden ten dage de bekendste, de eerstgenoemde is wel de mooiste en de meest geliefde, hoewel sommigen er moeite mee hebben haar goed te kweken. Het verspreidingsgebied van de beide soorten in Z.-Afrika is zeer groot. *A. variegata* groeit in de Karroo, in Karroo-achtige, droge streken van de Kaap Provincie, in het Z. Westelijk deel van de Oranje Vrijstaat, in Namaqualand en in het Zuidelijk deel van Z.-W. Afrika. In deze laatste streek komt de vorm voor, die als *A. ausana* in 1931 door Dinter werd gepubliceerd.

Aloe mitriformis

foto: Mevr. Grullemans.

Twee enigszins op *A. variegata* gelijkende en tot dezelfde groep (sectie *Serrulatae*) behorende soorten zijn *A. dinteri* en *A. sladeniana*. Beide soorten schijnen moeilijk te kweken te zijn; de eerstgenoemde is bij ons nog onbekend, van *A. sladeniana* heb ik indertijd een plant ontvangen die ik helaas niet in het leven heb kunnen houden. *A. arborescens* is tegenwoordig bij ons waarschijnlijk wel de meest verbreide soort, die we vaak op de vensterbanken zien prijken. Andere soorten, die omstreeks de 17e eeuw hier reeds werden gekweekt en die we nog wel eens in de collecties aantreffen zijn *A. brevifolia* en *A. humilis*, beide tamelijk vormenrijk. *A. plicatilis*, met zijn tweerijig, waaivormig uitgespreide bladeren is een bij ons begeerde maar sporadisch voorkomende plant. Dit is trouwens niet de enige Aloë met tweerijig geplaatste bladeren; kort geleden kregen we uit Z.-Afrika *A. haemanthifolia*, die dezelfde bladstelling heeft maar in tegenstelling met *A. plicatilis* stamloos is en bovendien naar verhouding kortere en bredere bladeren heeft; haar naam verdraagt trouwens de vorm van de habitus.

Enige later geïmporteerde Aloë's, in onze collecties graag geziene gasten, zijn o.m. *A. aristata*, waarvan verschillende hybriden bestaan en *A. mitriformis*, een soort die tamelijk vormenrijk is. *Aloe ciliaris* is een heel interessante, slanke, vrij hoog opgroeijende plant, die op de duur een steuntje nodig heeft. Deze en soorten als *A. davyana* en *A. saponaria* kwam men vroeger in onze collecties nogal eens tegen, tegenwoordig zien we ze nog maar zelden (of verbeeld ik het mij?).

Een werkelijk nog te weinig bekende soort, die toch vrij gemakkelijk stekt, is *A. glauca*, een prachtig blauw berijpte plant, een die niet groot wordt. Er zijn nog zo veel mooie en interessante Aloë's die we niet of nauwelijks kennen. We beperkten ons hier tot het opsommen van enkele Zuidafrikaanse soorten, maar Aloë's komen over een groot deel van Afrika en omliggende eilanden voor. Ondanks het feit dat het aantal soorten en variëteiten van dit geslacht groot is, ziet men ze te

weinig in onze collecties en bovendien vaak dezelfde. Import van wat nieuwe soorten zou de belangstelling voor dit geslacht ongetwijfeld verlevendigen.

Het is misschien niet onaardig om tot besluit een opsomming te geven van de Aloë's (variëteiten zijn daarbij veronachtzaamd) die in „d'Artsenyhoff" — het staat nog altijd in gulden letters boven de hoofdingang van de Hortus Botanicus te Amsterdam — op de dag van vandaag worden gekweekt. De goede Zuidafrikaanse soorten zijn met een sterretje aangegeven.

A. abyssinica,
 **A. africana*,
 **A. arborescens*,
 **A. aristata* (benevens enkele hybriden),
 **A. bainesii*,
 **A. brevifolia*,
 **A. ciliaris*,
A. commutata (volgens Reynolds een tuinhybride van *A. grandidentata* en *A. saponaria*; geen goede Zuidafrikaanse soort),
 **A. davyana*,
A. delaetii (waarschijn-

lijk hybride tussen *A. ciliaris* en *A. succotrina*),
 **A. dichotoma*,
 **A. distans*,
A. eru,
A. fulgens (= *A. salmdyckiana* var. *fulgens*, een hybride van *A. arborescens* met *A. ferox*),
 **A. glauca*,
 **A. humilis*,
A. lateritia,
A. macracantha (volgens Reynolds een onnatuurlijk gegroeide vorm van

A. saponaria),
A. macrocarpa,
 **A. marlothii*,
 **A. melanacantha*,
 **A. mitriformis*,
 **A. pearsonii*,
 **A. plicatilis*,
 **A. rupestris*,
 **A. saponaria*,
 **A. striata*,
 **A. striatula*,
 **A. succotrina*,
 **A. tweediana*,
 **A. variegata*,
A. vera.

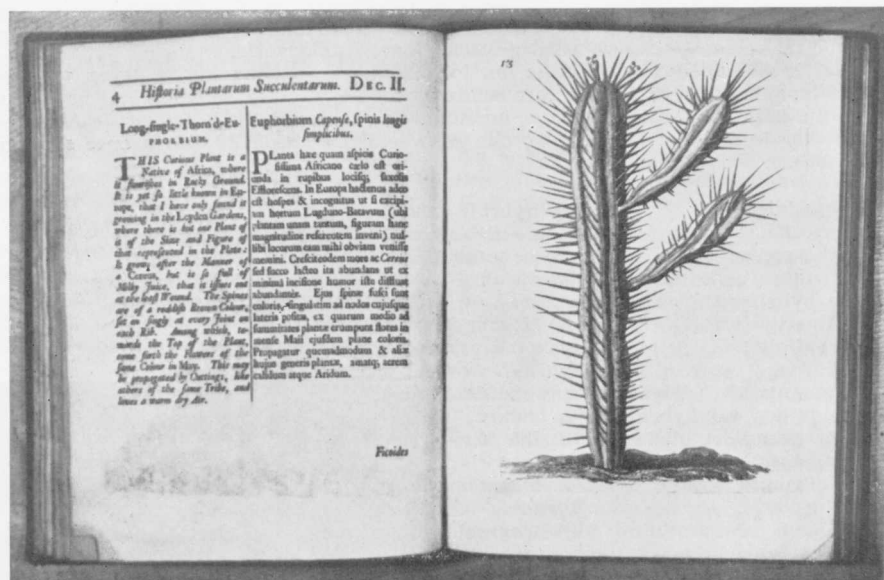
Drie eeuwen Succulentencultuur

door J. A. Janse.

De eerste meer algemene belangstelling voor succulenten ontstond tegen het einde van de 17de eeuw. Ongetwijfeld was dit een gevolg van de invoer van interessante Kaapse succulenten, waarvan de Hollandse verzamelingen vaak de eerste exemplaren ontvingen.

Plantenliefhebberij was in die dagen, hoewel voortvloeiend uit dezelfde menselijke eigenschappen als tegenwoordig, van andere aard dan nu. Zeker was zij geen gemeengoed van de bevolking. Slechts enkelen, wier financiële omstandigheden zulks veroorloofden, waren in staat er liefhebberijen op na te houden. In de zeventiende eeuw zien we in bepaalde kringen een ware verzamelwoede ontstaan van „natuurlijke seldzaamheden". Schelpen, insecten, opgezette vogels en reptielen, mineralen en fossielen vulden de kabinetten der rijke kooplieden. Tuinen en kassen met zeldzame planten werden aangelegd en onderhouden op de prachtige buitenplaatsen aan de Vecht en in het Kennemerland. Reeds Caspar Commelin verhaalt van Agneta Block, weduwe van de heer Sybrand de Flines, die aan de oevers van de Vecht een aan exotische planten rijke verzameling bezat. Bekend is de Hortus Beaumontianus, een Haagse plantencollectie waarvan Frans Kiggelaar in 1690 een, nu zeer zeldzaam geworden, catalogus uitgaf.

Evenals in onze dagen was de cultuur van succulente planten nu eens een succes, dan weer een mislukking. Veel is ingevoerd dat geen stand hielt, veel echter bleek goed gekweekt te kunnen worden en werd algemeen. Er was nog geen sprake van een uitsluitende succulentencultuur. In de kassen werden tevens andere uitheemse gewassen gekweekt o.a. vele Kaapse bolgewassen die in hun cultuureisen vaak sterk uiteenliepen. Een volledige kennis van de oorspronkelijke groeiplaatsen van de rust- en groeiperioden en van de juiste kweekwijze bestond toen nog niet. Desondanks waren er reeds bekwame kwekers, die begrip hadden voor de behoeften van de succulenten. Philip Miller, door zijn tijdgenoten reeds de „Hortulanorum facile Princeps" (de eerste onder de tuinbouwkundigen) genoemd, geeft in zijn Kruidkundig Woordenboek (1745) reeds duidelijke cultuurwijzingen. Van de „Vijgjes" (*Mesembryanthemum*) zegt hij: „geduurende den Wintertijd moet men zorgvuldig in agt neemen de glazen alle dag, wanneer het zagt Weer is, te openen; want indien men die te dicht gesloten houdt, zullen de planten ziekelijk worden, en haare bladen laten vallen." Van de *Stapelia*'s zegt hij: „Deeze planten worden vernigvuldigd door de stekken in ééne der Zomermaanden te steeken, welke stekken

Euphorbia heptagona L. Een illustratie uit Bradley's succulentenboek. Een soortgelijke afbeelding dezer plant wordt ook gevonden in dl 1 van Boerhaave's Index alter plantarum. Uit de tekst blijkt, dat Bradley de eerste exemplaren van *E. heptagona* uit de botanische tuin te Leiden ontving. foto: H. M. Roan.

van de planten moeten genomen worden ten minsten een week, voordat ze geplant worden, en in een drooge plaats gelegd worden, opdat de wond mag geheeld, en de vogtigheid uitgewaasemd worden, anders zullen ze zeer ligtelijk verrotten."

Ook beschrijft hij reeds de „drooge Stookkas" welke van rookkanalen was voorzien en waarin „de teere soorten van Aloë, Ceræis, Euforbium, Tithymalus, en andere sappige planten, die in de winter geen nattigheid verdraagen kunnen" gezet worden. Het bladstekken van Haworthia's was reeds aan Jan Commelin bekend.

Zo groot was in de eerste helft der 18de eeuw de belangstelling voor succulenten dat Bradley daaraan een apart werk wijdde, zijn „History of Succulent Plants" (1716—25), het eerste geheel aan succulenten gewijd werk. De liefhebberij voor succulenten zien we in de 19de eeuw geleidelijk verdwijnen. Waaraan kan deze teruggang worden geweten? Dit is moeilijk te zeggen. Vaak wordt als oorzaak genoemd het meer en meer in gebruik nemen van kassen met thermosiphon (centrale warmwater-) verwarming, waarin de droge atmosfeer minder goed kan worden gehandhaafd, maar het weer opleven van de succulenteliefhebberij heeft toch ook geen belangrijke wijzigingen in de kassenbouw met zich gebracht en wij geloven meer dat andere oorzaken hierin ook een rol hebben gespeeld. Vooral invoer van interessante, nieuwe soorten is een sterke stimulans voor de liefhebberij en daarover hebben wij in onze dagen zeker niet te klagen gehad. Toen Berger zijn kleine werkje „Sukkulente Euphorbien" (1907) en zijn „Mesembryanthemae" (1908) schreef, waren van de ultrasucculente Mesems slechts enkele soorten bekend, in zijn werkje worden 315 soorten, voor het merendeel struikachtige, genoemd; Jacobsen somt in 1950 niet minder dan 2399 soorten op, dus ruim 7 maal zo veel, maar van de ultrasucculenten afzonderlijk zou de verhouding nog veel gunstiger uitvallen.

Hoezeer is de succulenteliefhebberij in deze drie eeuwen gewijzigd. Ook wij kweken succulenten om hun merkwaardige habitus; hun bijzondere aanpassing aan een extreem klimaat boeit ons; hun bijna onuitputtelijke vormenrijkdom stelt ons telkens weer voor slechts ten dele opgeloste vraagstukken. De buitenplaatsen met haar vorstelijke kassen verdwenen, maar in onze tijd is een kasje gelukkig gemeengoed voor ieder en de betrekkelijk eenvoudige cultuur, ja misschien juist de weinige eisen die ze stellen, maken succulenten uitermate geschikt voor onze tijd, waarin het leven ons zo vaak voor heel andere dingen opeist.

Boekbespreking.

„The old Company's Garden at the Cape and its Superintendants” by Mia C. Karsten, F.R.H.S. Uitg. Maskew Miller. Dec. 1951. £ 1.1.0.

In Desember 1951 het by die bekende uitgewers Maskew Miller in Kaapstad die bogenoemde boek verskyn. Die skryfster Mej. Mia C. Karsten is 'n Nederlandse van geboorte en het die navorsingswerk omtrent hierdie boek reeds in Holland begin voordat sy haar hier kom vestig het. Aldus was sy by uitstek in staat om in die argiewe van Amsterdam die berigte omtrent die tuin aan die Kaap, wat deur Jan van Riebeeck en sy opvolgers gereeld aan die „Here Sewentien” gestuur is, deur te kyk en te gebruik. Omdat sy haar reeds deur 'n soortgelyke werk omtrent Carl Peter Thunberg, die „Vader van die Suid-Afrikaanse Plantkunde” in die „Journal of South African Botany” vols. V. en XII met sukses gekwyt het, was sy deur haar verbindings in Holland en hier in Suid-Afrika heeltemal goed op hoogte van sake om ook daarvan 'n sukses te maak. Natuurlik sou sy dit graag in Hollands en gedeeltelik wel ook in die Ou-Hollands van daardie tyd geskryf het, maar omdat die afset van die boek dan te beperk sou gewees het, het sy dit maar in Engels laat vertaal. Die boek verskyn net reg vir die Jan van Riebeeckfees en sal seker 'n leemte vul wat anders sou bestaan het.

Soos Prof. R. H. Compton in sy voorwoord tereg sê: „Die geskiedenis van Suid-Afrika begin met 'n tuin”, so is dit ook gewees en die „Baas-Tuiniers” van daardie tuin, waarvan die boek die gegewens vertel, het die rigting aangegee waarin die tuin geontwikkel het. Daar moet nooit vergeet word nie, dat die „Here Sewentien” ten minste in die begin bloedweinig wou te doen hê met die stigting van 'n stad of 'n kolonie, maar dat hulle net vars water, vars groente en vars vleis vir hul skepe vanuit die nederstelling aan die Kaap wou gehad het. Saam met Jan van Riebeeck is derhalwe op sy skip die „Dromedaris” in 1652 die baas-tuinier Hendrik Hendricks Boom saamgestuur met sy vrou wie later as „Anatjie die Boerin” aan die Kaap 'n naam verwerf het. Meneer Boom was dus die eerste van die baas-tuiniers en het deur sy bekwaamheid die vriendskap van Jan van Riebeeck verwerf. Hoe moeilik en klein die begin was en hoe dikwels die storms, reëns, spinkane en droogte die sukses tot niet gemaak of ten minste geminder het, dit moet 'n mens in die boek self nalees, net soos ook die verder geskiedenis van sy opvolgers onder wie Oldenland en Hartog uitblink. Ten spyte van alle moeilikhede het die tuin op die ou end tog 'n groot sukses geword en is die

pogings wat gedoen is nie verniet gewees nie. Toe dan mettertyd meer nedersetters aan die Kaap was, wat vanuit plase en tuine vanuit die binneland soos b.v. om Somerset-Wes, Stellenbosch, Paarl ens. die skepe met die nodige vars groente kon voorsien, het die ou tuin as groente- en medisynplantetuin op die agtergrond geraak en is dan deur die baastuinier Jan Andries Auge (1711—1805) in 'n siertuin of Botanise Tuin verander en ons kan vandag nog die kafferboom (*Erythrina caffra* Thbg.) en „Witte Piesang” (*Strelitzia augusta* Thbg.) bewonder wat hy daar geplant het, waar dit vandag nog groei en 'n sierde vir di ou tuin is. Sy opvolgers het die tuin verder in daardie rigting geontwikkel totdat dit die goed versorgde Publieke Tuin geword het met sy skaduweeryke lane en bome, sy pragtige roostuine, rotstuine ens. wat ons almal ken en lief het. Baie mense geniet dit elke dag, maar hoeveel van hulle ken die geskiedenis daarvan? Wel. Mej. Karsten verstaan die kuns om dit aan hand van die gegewens boeiend te vertel.

Natuurlik word ook die geskiedenis van die ander tuine wat reeds vroeg in Jan van Riebeeck se tyd gestig is nagegaan en ons maak dus ook kennis met die tuin naby die „Ronde Doornbosse” as ook met van Riebeeck sy plaats „Boschheuvel” wie se plek vandag deur „Bishopscourt” ingeneem word. Dus kry die lesers nog heelwat meer kennis omtrent die vroeë Kaapse tuine as wat die naam van die boek laat vermoed.

Die boek het 'n aantreklike omslag wat volgens op prente deur 'n kunstenaar geontwerp is en dit vir elk boekrak 'n sieraad maak. Daar is ook planne van die ou tuine, lyste van die inheemse en uitheemse plante wat in die berigte genoem word, ens. Die druk is goed en daar is ten spyte van moeilike name en woorde maar baie min drukfoute. Ook die prente is goed, maar as daar vir hulle 'n beter papier sou gebruik geword het, sou dit nog beter vertoon het. Omdat daar niet prente van die ou „Baas-Tuiniers” is niet, is altyd 'n paar plante wat na hulle genoem is, afgebeeld en dit was seker 'n gelukkige gedagte. In elk geval kan so wel die skryfster as ook die uitgewers met hierdie nuttige boek geluk gewens word. Dit verskaf 'n leersame leesstof vir elkeen wie in die geskiedenis van ons land belang stel en dit lief het.

H. Herre,
Kurator van die Univ. Botan.
Tuin te Stellenbosch.

„Hortus Medicus Amstelodamensis”

door J. A. Janse.

TITHYMALUS AIZOIDES AFRICANUS SIMPLICI SQUAMATO CAULE,
CHAMAENERII FOLIO.

Commelin, Praeludia botanica, Fig. 8 et Plant. rarior. et exotic. p. 58).

Euphorbia clava Jacquin (in Collect. ad bot. etc. 1786).

Enkele platen van de exclusieve verzameling met de hand geschilderde afbeeldingen, die zich in de Amsterdamse Hortus Botanicus bevinden, werden reeds eerder in ons tijdschrift gereproduceerd.

Op deze plaat staan twee *Euphorbia*'s afgebeeld, een daarvan (op de plaat rechts)

Links: *Euph. caput-medusae*; rechts: *Euph. clava*. De plaat is voluit gesig-
neerd Maria Moninckx F. reprod.: Uitewaal

is *Euphorbia clava* Jacq., waarvan Commelin ons in Prael. Bot. (1703) mededeelt, dat ze in 1700 aan de heeren Curatoren van den Kruidhof werd toegezonden.

Euphorbia clava, die wij voor de oorlog nogal eens in Nederlandse collecties aantreffen, schijnt bij ons vrijwel verdwenen te zijn. Haworth stelde voor deze (en *E. hystrix* Jacq.) een apart geslacht op, Treisia, welk geslacht door Berger nog als sectie gehandhaafd werd. De Treisia-Euphorbia's kenmerken zich door de in spiraalvormige rijen geplaatste podariën, de gesteelde cyathiën welke door 2-3 grote schutbladeren omgeven zijn, door gaafrandige klieren en tamelijk grote bla-

deren. Berger voegt in deze sectie o.a. ook nog *E. bubalina* Boiss. en *E. claudestina*, beide reeds uitvoerig beschreven en afgebeeld in Cact. en Vetpl. 1942, p. 65 en Succulenta, 1950, p. 91.

TITHYMALUS AIZOIDES AFRICANUS SIMPLICI SQUAMATO CAULE.

Commelin, Prael. botan., Fig. 7 et Plant. rarior. et exotic. p. 57.

Euph. caput-medusae L. (in Spec. Plant. 452, 1753).

De op bijgaande reproductie links afgebeelde plant is dezelfde als Commelin in Fig. 7 van de Prael. bot. afbeeldt, doch het typische verschil is, dat de originele plaat een bloeiend exemplaar vertoont, terwijl fig. 7 zonder bloemen is afgebeeld. Commelin geeft echter een zeer nauwkeurige en duidelijke beschrijving van de bloemen of cyathiën. De „bloemen”, of beter cyathiën, vertonen duidelijk het type dat voorkomt bij de Sectie „Medusea”, nl. de tandachtige uitsteeksels aan de buitenrand der klieren. Het is kennelijk de als stek behandelde zijtak van een plant, die niet de karakteristieke Medusa-hoofd-vorm aanneemt, doch wel neiging toont zijtakjes te ontwikkelen. Bovenaan, vlak onder de vertakking vertoont de stengel de karakteristieke stompe podarieën van *E. caput-medusae* L., doch het onderste gedeelte heeft de eigenaardige uitgerekte vorm, die optreedt bij gebrek aan licht en bij te grote vochtigheid van de lucht. De gewortelde zijtak is niet altijd herkend als een medusahoofd en werd in de literatuur in navolging van Decandolle als *E. commelini* vermeld. (Hort. Monsp. 110, 1813).

Lithops triebneri (L. Bol.)

door Dr. H. W. de Boer.

Door de heer Triebner werd omstreeks 1932 in de Namibwoestijn ten Noorden van Bethanie (aan de spoorlijn van Lüderitz naar Keetmanshoop) en wel bij de Tirasbergen een *Lithops* gevonden, welke door Mevr. L. Bolus in deel II van de „Notes on Mesembrianthemum and allied genere” is beschreven als *Lithops triebneri*.

Iets noordelijker waren reeds drie andere *Lithops*soorten gevonden, nl. *Lithops schwantesii*, *L. kunjansensis* en *L. rugosa* en het was dus de vraag, of de nieuwgevonden *Lithops* inderdaad een, duidelijk van bovenvermelde drie te onderskennen, aparte soort was, een vraag, welke door Prof. Nel in „*Lithops*” in de volgende bewoordingen is gesteld:

„Ek is nie geheel en al seker dat hierdie soort (*L. triebneri*) nie identiek is nie met *L. Schwantesii*. Dit is egter 'n saak wat slegs kan uitgemaak word as die twee soorte in hulle natuurlike woonplekke ondersoek word. Blyk dit dat hulle identiek is dan sou *L. Triebneri* moet verdwyn, want *L. Schwantesii* is die ouere soort.”

Aan het eind van dit artikel zal de lezer mijn mening over deze aangelegenheid zien vermeld.

Bij de behandeling van *L. triebneri* zal ik noch de Latijnse beschrijving door Mevr. Bolus, noch de beschrijving door Prof. Nel in „*Lithops*” geheel aan de hand volgen, doch pogen een goede beschrijving van de 40 exemplaren van mijn eigen *L. triebneri* planten te geven.

We hebben hier te doen met een *Lithops*soort, welke in de cultuur niet heel oud wordt; exemplaren met meer dan 4 hoofdjes komen zelden voor. De lucht is in de Namibwoestijn zeer droog, de gemiddelde regenval bedraagt er 4.34 inches, d.i. 110 mm per jaar; *L. triebneri* behoeft dus slechts zeer matig gegoten te worden. Toch worden de oudere exemplaren niet in de zomer, wanneer men nu en dan water geeft, doch vnl. in de donkere wintermaanden en in het vroege voorjaar door ziekten aangetast; zijn de planten in Mei weer in volle groei, dan is er alle kans, dat vóór November geen enkel exemplaar zal sneuvelen.

De hoofdjes zijn zeer verschillend van grootte; enkele exemplaren vormen hoofdjes met een afmeting van nauwelijks 1½—2 cm; andere hoofdjes bereiken afmetingen van 2-3 cm; de meestal enigszins s-vormig gekromde, 3 à 4 mm diepe, spleet verdeelt het bovenoppervlak in twee niet geheel gelijke delen. Ook in de winter, dus in de rustperiode, is het bovenoppervlak vlak tot zwak gewelfd (convex) en slechts zelden licht gegroefd of gerimpeld; in de zomer, in de volle groeitijd, is het bovenvlak bijna altijd convex en zijn er geen groeven of rimpels te bespeuren.

De kleur van het zijvlak is bruingrijs, bij sommige exemplaren met een blauwgroene tint; het bovenvlak is bruingeel of bruingeel met een duidelijk groene tint;

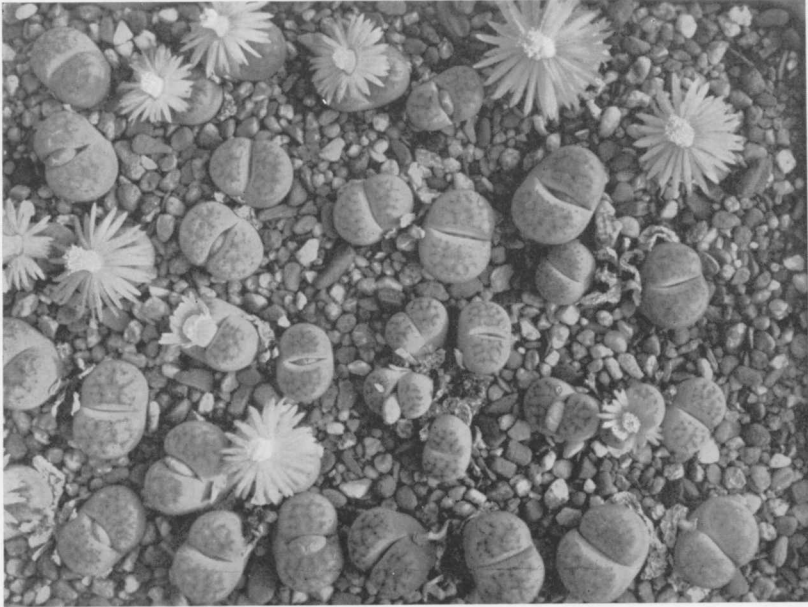
Lithops triebneri

foto: Dr. de Boer.

de binnen- en buitenzoom zijn lichter van kleur dan de rest van het bovenvlak, zodat enigszins de indruk van een (ondoorzichtig) venster wordt gewekt, dat zelfs bij de lichte bruingele exemplaren een min of meer blauwgroen, diepliggend waas vertoont. Op het bovenoppervlak zien we een tekening in twee kleuren: 1e. vrij scherp begrensde en soms vrij brede, rode lijnen en stippen, die slechts zelden een min of meer samenhangend netwerk vormen, dat in de rustperiode in de zeer ondiepe groeven blijkt te verlopen; deze, oppervlakkig liggende, rode lijnen, strepen en stippen zijn omzoomd door een diepliggend blauwgroen waas, dat zich in lichtere kleur over het gehele „venster” verspreidt; 2e. diep liggende, niet scherp begrensde, blauwgroene stippen, die soms zonder loupe nauwelijks te zien zijn en onregelmatig over het gehele bovenvlak zijn verdeeld; bij andere exemplaren zijn ze ook met het blote oog goed zichtbaar (zie foto rechts in 't midden) of vooral langs de binnen- en buitenzoom, soms tot in de lichte rand, te vinden.

Door Prof. Nel worden deze blauwgroene stippen „miniatur vensters” genoemd. Ik zal deze benaming overnemen en in een volgend artikel, waarin door mij alle Lithopssoorten, die deze blauwgroene miniatur vensters vertonen, in één groep worden geplaatst, daarop terugkomen.

De bloemen van *L. triebneri* zijn geel en verschijnen bij ons tegen het midden van September.

Tenslotte de vraag of *L. triebneri* identisch is met *L. schwantesii*. M.i. moet deze vraag met neen worden beantwoord. *L. triebneri* onderscheidt zich door de bruingele kleur duidelijk van *L. schwantesii*, die een meer roodbruine kleur heeft.

Nu moet men niet de fout begaan deze vergelijking te willen maken in de rustperiode en met slechts enkele exemplaren. In de rusttijd gelijken soms Lithopssoorten, die niets met elkaar gemeen hebben, iets op elkaar. Men moet de vergelijking maken in de groei- of in de bloeitijd en liefst met een groot aantal planten. Wanneer ik in de groeitijd mijn schalen met grote aantallen *L. triebneri* en *L. schwantesii* naast elkaar plaats, dan ziet men in één oogopslag het verschil tussen de lichte bruingele *L. triebneri* en de veel donkerder, roodbruine *L. schwantesii*.

Overigens zijn deze twee Lithopssoorten wel nauw verwant aan elkaar en worden zij, met enkele andere, door mij in één groep geplaatst.

Er is echter een andere Lithopssoort, welke met *L. schwantesii* identiek is, nl. *L. kuibisensis* (zie het artikel over *L. kuibisensis* in het volgende nummer).

import
export

Cactussen en andere Succulenten

telefoon 332556
postrekening 172446

F. Jansen   Leyweg 24
's-Gravenhage, post Loosduinen

BESTUURSMEDEDELINGEN

Volgens artikel II van het Huishoudelijk Reglement treedt ieder jaar een derde der leden van het hoofdbestuur af. De aftredende leden zijn terstond herkiesbaar.

Volgens het opgemaakte rooster zijn in 1952 aan de beurt van aftreding:

1. De heer G. J. Mol te Amsterdam.
2. De heer J. A. Janse te Bennebroek.
3. De heer C. Smulders te Eindhoven.

De bovengenoemde periodiek aftredende hoofdbestuursleden stellen zich wederom beschikbaar voor hun functie in het hoofdbestuur.

De afdelingen, de leden der afdelingen en de verspreid wonende leden kunnen kandidaten stellen. De namen der eventuele kandidaten moeten vóór of op de eerste April bij het secretariaat zijn binnengekomen.

Secretaresse.

CONFERENTIE IN „DE GRASHEUVEL” TE AMERSFOORT.

Evenals vorige jaren zal in 1952 weer een bijeenkomst van leden en belangstellenden in het conferentieoord „de Grasheuvel” te Amersfoort worden georganiseerd en wel op 17 en 18 Mei a.s. Het programma belooft weer interessant te worden!

De kosten van deze bijeenkomst zijn nog steeds f 3.50 per persoon. Een nadere aankondiging omtrent de aanvang en de te behandelen onderwerpen zal geplaatst worden in het Meinummer. Wij hopen ook dat een aantal Belgische vrienden van de partij zijn.

Men wordt verzocht zich reeds thans voor deze bijeenkomst aan te melden door storting van het verschuldigde bedrag op gironummer 142120 van de voorzitter, de heer A. F. H. Buining, Hamersveld (Utrecht).

GRATIS PLANTJES.

In de eerstkomende maanden gaan vele leden er toe over de cactussen en andere vetplanten te verpotten. Bij verpotten vallen vele planten uit elkander of stek-

ken worden afgesneden. Wij zouden onze leden gaarne willen verzoeken deze stekken beschikbaar te stellen voor de nieuwe leden. Zoals U weet, ontvangt elk nieuw lid enkele gratis plantjes. Meer dan 100 leden komen daarvoor nog in aanmerking. In de maand Maart beginnen wij aan de verzending. Mogen wij alle leden dringend verzoeken overtollig plantenmateriaal te zenden aan een der onderstaande adressen:

Mevr. Bravenboer, Kethelweg 116, Vlaardingen.

J. Kroon, Donkiaan 17, Voorschoten.
W. Mol, Paulus Potterstraat 24, Hengelo.

Ruil- en Verkoopaanbiedingen.

Mevr. M. J. Middendorp, Hazelaarstraat 136, 's-Gravenhage biedt aan: kamerkasje 157 x 78 x 65, in prima staat, zinken bak, uitneembaar, f 45.—; grenen kas 1,55 x 55 x 70 met schuifraampjes f 25.—; klein kasje 65 x 35 x 25 f 5.—.

Gevraagd enkele exemplaren van: *Lithops fulleri*, *otzeniana*, *dorotheae*, *turbiformis*, *herrei*, *marthae* en *pseudotruncatella*, in ruil voor andere ultrasucculenten. Mevr. R. Dallinga-Mahler, Calandstraat 54, Leiden.

Mevr. Cruyff van Weeren, Rijswijkseweg 612, 's-Gravenhage, biedt aan: Succulenta jaargangen 1931 — 1932 — 1933 — 1934 — 1935 — 1936 — 1947 — 1948 en 1949. Per jaargang (onungebonden) f 3.— Losse nummers 1929: no. 5 — 8 — 9 — 11 en 12; 1930 no. 1 — 2 — 3 — 6 — 7 — 9 — 10 — 11 en 12 à 35 ct. per stuk.

L. Brouwer, Molenlaan 3, Bussum, vraagt in ruil voor andere cactussen zaad, zaailingen of stekken van *Coryphanta*, doch niet van *robustispina*, *vivipara*, *bumamma*, *clava*, *elephantidens*, *andreae*, *palmeri*, *valida*, *napina* en *raphidacantha*.

Welke Amsterdammer helpt mij aan *Astr. asterias*, *A. ornatum*, *A. capricorne*, *Notoc. haselbergii*, *Oreocereus celcianus*, *Rhip. houlettiana* in ruil voor Herts-hoornvaren, Verkade-albums of romans? A. Doorgeest, Olympiaplein 170.

Flinke sortering

Cactussen en andere Vetplanten

bij W. J. van Kempen

Driehuizerweg 327, Brakkestein, Nijmegen, Tel. 23377, Giro 547230

ZO JUIST VERSCHENEN !

CACTUSSEN en VETPLANTEN

Hoe ze met succes te kweken

door A. J. A. UITEWAAL

Gedrukt op fraai kunstdrukpapier.

Uitgave : SUCCULENTA.
Op bijna elke pagina een afbeelding.

Prijs voor leden van Succulenta f 5.—. Bestellingen en betalingen te richten aan Mevr. J. Grullemans-van Berghem, Hereweg 19, Lisse, postgiro 551220. Belgische leden kunnen het bedrag, frs 75.—, voldoen t. n. van Penningmeester Pereskia, de heer Gerard Cornelis, Thonetlaan 131, Antwerpen. Postrek. 2821.96

ZAADVERKOOP

Aanbieding ten bate van het Clichéfonds.

Van de zaadaanbieding in Succ. 1952 No. 1 zijn de volgende nummers nog voorhanden :

3	5	7	9	10	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	27	28	31	33	34
35	39	45	53	54	60	64	66	68	71
74	75	76	77	81	82	91	92	98	99
100	101	103	107	109	113	115	117	118	121
126	129								

Nieuw: 104 Not. mammulosus, 105 Not. concinnus, 106 Op. polyacantha (winterhard), 107 Mesem criniflorum (voor de tuin) alle f 0.25 per pakje. Malacocarpus vorwerckianus f 0.35. Verzendk. f 0.15.

PLANTENVERKOOP.

Het Clichéfonds biedt aan voor beginnende liefhebbers :

15 cactussen	à f 7.50
20 vetplanten	à f 7.50
10 cactussen	à f 4.50
15 vetplanten	à f 4.50
7 cactussen	à f 3.50
7 vetplanten	à f 3.50
o.a. Haworthia, Aloë, Gasteria.	

FRANCO TOEZENDING VOLGT NA ONTVANGST VAN HET VERSCHULDIGDE BEDRAG.

Zij, die verleden jaar jonge planten of stekken van het Clichéfonds kochten, worden verzocht dit te vermelden om duplicaten te vermijden.

Brieven betreffende het Clichéfonds richten aan Mej. J. J. E. VAN DEN THOORN, „de Ruwent”, Elburgerweg 57, Apeldoorn. Giro 398972.

UIT DE ZAADJESWERELD

Het verschijnsel doet zich voor, dat beginnende liefhebbers, d.w.z. zij, die nog nooit gezaaid hebben, de moeilijkste

planten kiezen, zoals *Astrophytum*, *Malacocarpus*, *Neoporteria* of moeilijke zoals *Parodia* of *Gymnocalycium* en daarvan weer de moeilijkste zoals *Mihanovichii*.

Teleurstelling is daarna hun deel, immers: zaaien moet men leren en door ondervinding wijs worden, doch dat willen velen niet geloven en zij wijten het niet of slecht ontkiemen of het wegvalen van de pas ontkiemde plantjes aan het zaad. Het zaad is bij uitzondering onvoldoende kiemkrachtig en slechts bij hoge uitzondering kiemt het niet.

Een lid schreef mij: „Verleden jaar zaaide ik in bakjes en toen kwam er niets op, ik zal dit jaar in jampotjes zaaien en die afsluiten en de potjes op de schoorsteenmantel zetten, want ik wil ook wel eens iets op zien komen” en hij bestelde *Astrophytum*, *Trichocereus* en *Gymnoc. mihanovichii*.

Gelukkig ging hij er mee accoord dat ik hem andere soorten stuurde en hij zal wachten met het zaaien tot eind April.

Ik krijg ook wel eens betere berichten. De heer W. te A. schreef op 10-2-'52: „Ik heb 14 dagen geleden spachianus gezaaid als proef om te zien of mijn verwarming voldoende is, het resultaat is verbluffend, ze verdringen elkaar om uit de grond te komen, dus nu kan ik de rest met een gerust hart zaaien”.

De heer V. te D. bestelde dit jaar voor de tweede maal op 18-2-'52 wegens groot succes met de vorige zending. Ook in België wil het zaad wel ontkiemen o.a. bij de Heer H o e c k x te Deurne, hij schreef: „op twee soorten na n.l. *Notocactus rutilans* en *Anacamperos lanceolata* is de opkomst prima.”

Het Clichéfonds zou gaarne vernemen van hen die *Not. rutilans* en *Anacam. lanceolata* hebben gezaaid welk resultaat dat zaad heeft opgeleverd.

Succulenten

J. KROON

Cactuskweker

Kwekerij: Veurseweg 64-66 — Postadres: Donklaan 17, Voorschoten.

Drukkerij A. N. GOVERS — Den Haag.